
Sanatı Kim Desteklemeli?*

Melvin D. Borger °

Sanatı kimin desteklemesi gerektiği sorusuna, serbest/piyasacı cevap açık olmalı: Sanatlar gönüllü, barışçıl araçlar ve süreçler kullanan insanlar tarafından desteklenmelidir. Aynı zamanda, devletler, sanatlara karşı da, dine ve basına gösterdikleri varsayılan tarafsızlığın aynısını muhafaza etmelidir. Bu demektir ki seyirlik sanatlar ve sahne sanatlarındaki insanlar kendi kendilerini ifade etme işinde daima geniş bir özgürlük yelpazesine sahip olmalıdır. Onların sanatsal özgürlüğü herhangi birimizin sahip olması gereken özgürlükle aynı olmalıdır ve bu özgürlüğü savunmalıyız. Devletin bir piyesi engellemesinin, bir kitabı yasaklamasının, bir konsere müdahale etmesinin veya bir resmin sergilenmesini engellemesinin hiçbir haklılığı yoktur.

Mamafih, aynı ruhla, sanatların desteklenmesini devletin bir fonksiyonu yaparak ters istikamette ilerlememeliyiz. Uzun zamandır bu yolda olduğumuz doğru. Önemli bir dönüm noktası Sanatlar Milli Vakfı'nın (National Endowment for Arts - NEA) 1965'te kurulmasıydı. Bu, federal destekle, 180 milyon dolarlık bir endüstri oldu. Etkili sesler federe devletlerin ve mahalli idarelerin sanata daha çok sübvansiyon sağlamasıyla birlikte NEA fonlarında artışlar talep etmeyi sürdürmektedir. Ancak, verilen her destek birine haksızlıktır ve kamu fonlarının yanlış kullanılmasıyla sonuçlanacaktır. Sanata devlet desteği, onu savunanların iddialarına rağmen, uzun vadede sanata ve sanatçılara fazla yararlı olmayacaktır.

Bu tür destek taleplerinin niçin yapıldığını anlamaya muktedir olmalıyız. Bu talepler genellikle kamu (halk) pahasına avantajlar elde etmeyi uman üretici ve tüketiciler gruplarının kendi (lerini) (çıkarlarını) arayış çabalarıdır. Üreticiler sanatların

* "Who should support the arts?", *The Freeman: Ideas on Liberty*, Nisan 1988.

° İşletme Yazarı

çeşitli dallarında yeteneğe sahip olduklarına inanan geniş bir insan grubunu kapsar. Onlar yazarlar, tiyatro yazarları, şairler, ressamalar, heykeltıraşlar, dansçılar, şarkıcılar, müzisyenler, besteciler ve hatta mimarlardır. Bunlarla bağlantılı tüketiciler çoğu zaman seyirci veya hamisi olarak sanatlara ilgi gösteren insanlardır. Her iki grubun müttefikleri sanatlardan istifade edenlerdir/fon arayan topluluklar, yayıncılar,öğretmenler ve levazım üreticileri ve satıcılarıdır.

Zekice Argümanlarla Desteklenme

Bu şahıslar ve gruplar, kurnazca, argümanlarını bütün sanat biçimlerini kamu yararı içine yerleştirmeye teşebbüs eden noktalara dayandırır. Bir fikir sanatın toplumumuzu daha iyi bir toplum yaptığıdır; kültürel barbarlığa düşmemizi engellemek için federal destek gereklidir. Bir diğer fikir serbest piyasanın daha yüksek sanat biçimleri için pazar sağlamada başarısız olduğudur. Üçüncü bir fikir ABD'nin sanatı temel meselelerden biri olarak destekleyen Avrupa devletlerinin gerisine düşerek kusurlu olduğudur. Aynı zamanda açıklıktan ölen sanatçı miti de vardır -eğer sanatları desteklemeyi ihmal edersek bir başka ver Gosgh'u veya Mozart'ı sefil bir hayata mahkum ediyor olacağız. Keza, genellikle kabul edilir ki, birçok yüksek kabiliyetli sanatçı ticari kabiliyetten mahrumdur ve bu halkın onları desteklemekten sorumlu olduğu argümanına yol açar.

Bu tezlerin herhangi birini kabul etmede çok ihtiyatlı olmalıyız. Toplumun geliştirmek mi? Hiç kimse daha yüksek sanat biçimleriyle daha iyi toplum arasında gerçekten bir bağ olduğunu gösteremez. Piyasa başarısızlığı mı? Serbest piyasa, birçok sanatçı tarafından küçümsenmesine rağmen, kabiliyetli insanlara fiilen cömert fırsatlar sağlar. Avrupa'da destek mi? Sanatları destekleyen devletlerin ta kendileri birçok grup tarafından ayrımcı olarak görülmektedir. Açlıktan ölen sanatçılar mı? Kendi zamanlarında ihmal edilmiş sanatçılar için suçlu hissederiz, fakat onlar bir Federal destek sisteminde başarısızlığa uğramaya edeceklerdi. Mesela, Van Gogh ve Mozart'ı kuşatan şahsi problemler, onları bugün sanatçılara desteği idare eden devlet bürolarıyla probleme düşürecek. Sanatçının ticari zekâdan mahrum olması mı? İyi, çoğumuz bu bakımdan kusurluyuz -fakat bu eksiklikleri pazarlama ve idare becerilerine sahip diğerleriyle birleşerek aşarız.

Sanatlara devlet desteğindeki fitrî problemler nelerdir? Çoğu bakımdan, problemler gönüllü süreçlere bırakılması gereken diğer faaliyetlere devlet aşırı müdahalesinin yarattığı problemlerin aynısıdır. İşte bu problemlerin bir kaçı hakkında yorumlar:

1. Sanatlara devlet desteği daima siyasetleştirilmek ve bürokratikleştirilmek zordur. Devlet desteği talep edenlerin garip bir çelişkisi aynı zamanda sanatçı için mutlak ifade özgürlüğü de talep etmeleridir. Onlar politik kontrollerden, hükümet baskısının şamarı görünen her şeyden nefret ederler. Onlar muhtemelen prosedürleri izlemekten ve hantal kurallara uymaktan nefret eden özgür ruhlardır. Gerekli evrakları hazırlamaktan ve formları doldurmaktan bile, bu prosedürlerin

her bürokratikleştirilmiş sistemde bir mecburiyet olmasına rağmen, keskin biçimde nefret ve şikayet edilir.

Kontrolsüz destek beklentilerine sahip olan sanatçılar, gerçekten, organize güç olarak devletin esas mahiyetini anlamamaktadır. İster komünist olsun ister demokratik, her devlet siyasi ve zorlayıcı güçleri temsil eder. Devletin bütün kaynakları-güçleri kontrolü elinde tutan gücün çıkarlarına hizmet etmek ve devletin varlığını tehdit eden şeylerle meşgul olmak üzere kullanılmaya meyillidir. Bu, Sovyetler Birliği için olduğu kadar ABD için de doğrudur. Her türlü devlet, ister orduyu idare ediyor, ister sanatçıları destekliyor olsun, her faaliyeti için bürolar ve prosedürler tesis etmek zorundadır. Bir şeyi bir devlet faaliyeti hâline getirme kararı aynı zamanda onu, sonuçları ölçmek için, çeşitli kontrol ve rapor etme metotlarıyla bürokratik yönetim altına yerleştirme kararıdır.

Sanatçılar bu tür politik kontrollerden sıkılır, fakat eğer destek devletten gelecekse bu kaçınılmazdır. Siyaset liderleri geçmişte sanatçıları zalimce kontrol ettikleri için kınandılar, fakat bu kontrol onların bakış açılarından tamamıyla mantıklı ve münasipti. Sovyet devleti sanatçıların ve yazarların eserlerinde parti çizgisini izlemelerini beklemesi sebebiyle eleştirilir. Bu, batılı gözlemcilerin gözünde parti çizgisi yumuşamaya başlasa bile her zaman öyledir. Fakat seçilmiş hükümetler bile devlet desteği alan sanatçılara “parti çizgilerini” empoze etmek durumundadır. Demokratik bir toplumda bu kontrol gizli ve dolaylı olabilir, fakat hâlâ bir kontroldür. Mesela, bu kontrolün uygulanma yollarından biri, belirli sanat veya ifade türlerine önyargı göstermededir. Söz gelişi, şimdi, ABD’de sanata devlet desteğinin dezavantajları olduğu düşünülen grupları kayırdığı varsayılmaktadır. Bu hedef takdire şayan görünse de, o objektif sanatsal değil, siyasi bir cevaptır.

Sanatlara destek de bürokratikleştirmek, ayrıntılı kurallara ve regülasyonlara konu olmak zorundadır. Sovyetler Birliği’nde sanatçıların ve yazarların onlara bahşiş dağıtan devlet bürokrasisi tarafından dikkatli bir şekilde takip ve kontrol edildiğinden emin olabiliriz. Ancak, aynı şekilde, Batı toplumlarındaki devlet memurları sanat faaliyetlerinin kayıtlarını tutmalı ve onlar üzerindeki kontrollerini muhafaza etmelidir. Onlar her zaman kendi davranışlarına kılıf geçirme politikası izlemelidir. Memurlar daima kongre üyelerine sanat için ayrılan fonların “iyi kamu amaçları” için harcanmakta olduğunu gösterecek cevaplar vermeye hazır olmalıdır. Bu kayıt-tutmayı, geri bildirim, daimi gözden geçirmeyi ve devlet faaliyetleriyle paralel giden diğer bütün yorucu işlemleri gerektirir.

Elitistlere Tutsak Olma

2. Sanatlara devlet desteği elit gruplara tutsak olmak zorundadır. Federal sübvansiyon lehine argümanlardan biri, yüksek sanat biçimlerinin kitlesel cazibesinin olmadığıdır. Niye onların kitlesel cazibesi yoktur? Sanat daha çok eğlenceyle ilgili olduğu için, mesele, genellikle, eğlendirilirken, bizim her birimizin ne görmek, oku-

mak, işitmek istediğidir. Amerika halkı sık sık azarlanır çünkü pek çok kimse, opera yıldızlarına ve ciddi yazarlara karşı kayıtsızlık sergilerken kır müziği yapanların ve romantik eserler yazanların meşhur (popüler) olmasına yardım etmeye istekli olur. Ancak, kayıtsızlık mutlak değildir ve bazı opera şarkıları ve ciddi yazarlar geniş bir izleyici kitlesine sahiptir.

Halk müziği yapanların ve aşk yazarlarının popüler olmalarının bir sebebi izleyicilerini memnun etmek için gayret sarf etmeleridir. Fakat, sözümona yüksek sanat biçimlerindeki yaratıcı ve icracı insanlar genellikle popüler olan şeyin iyi olamayacağı mesajını yayarlar. Düşünürler ki, onların eserleri öylesine yüksek kaliteli ve anlamlıdır ki, çok az sayıda insan onları takdir etmek için gerekli duygulara ve zevke sahiptir.

Devletin sanata desteğini kontrol edecek olanlar pek muhtemeldir ki elitist fikirli bu gruplardır. İyi bir pazar bulan sanatçılar muhtemelen kendi işleriyle sübvansiyon programlarına katılmaktan daha fazla meşgul olacaklardır. Sonuç, en sonunda genel olarak halkın bir küçük insan grubunun kültürel hedeflerini ve değerlerini desteklemeye mecbur edilecek olmasıdır.

Bazen bu grup kontrolü sanatçıların özgürlüğünü savunuyormuş gibi görü-nerek ele geçirir. Mesela, NEA kesenin kontrolünü “Büyük Birader”in ellerinden almak için bağış kararını veren “kıdemliler panelleri”ne sahiptir. Duoglas David *The New York Times*'da bundan onaylayarak söz etmektedir (16 Ekim 1987). Fakat, bu, kıdemliler paneline kendi yollarında Büyük Birader olma gücünü vermektten başka ne anlama gelir? Sanatçılar arasındaki kıskançlıklar ve hasımlıklar göz önüne alındığında hiçbir yerde Federal bağışları dağıtmada bütün gruplara âdil ve objektif şekilde davranacak bir kıdemliler paneli yoktur.

3. Sanata devlet desteği muhtemelen tesirsiz olacaktır. Bunun ispatlanması zordur çünkü sanata devlet desteği için bir piyasa testi yoktur. Hiç kimse belirli “girdi” miktarlarının sonucu olan “çıkıtı”yla bir şekilde bağlantılı olan yargılar (vargılar) yapmaya yetkili(izinli) değildir. Gerçekte, pazarın maliyet-etkinliği ve diğer ölçülerine zarar verecek her kontrole ilk itiraz edecek olanlar yaratıcı insanlardır.

Ancak, sanata candan bağlı insanlar bile, NEA'nın sanata yirmi yıldır sağladığı destekte kusur bulmaktadır. Sanatla ilgili bir dergiyi yöneten eski bir eleştirmen olan Hilton Kramer NEA'nın performansı hakkında şunları söylemiştir. “Sanatın yaratıcı yanı söz konusu olduğunda -Amerika’da sanatçıların fiilen ürettiği şeylerin kalitesi söz konusu olduğunda- genel olarak şunu söyleyeceğim: Vakıf (NEA) kesin olarak bunun (yaratıcılığın) üstünde hiçbir fark edilebilir etkide bulunmamıştır. Vakıftan yararlanan kurumlardır. En büyük faydayı onların idari memurları elde etmiştir. Sanat bürokrasisi önceden tahmin edilmedik ölçüde genişlemiştir.”¹

¹ *The Washington Times*'da, 23 Eylül 1985'te Jane Addams'ın “The Arts of Government” makalesinde bahsedilmiştir. (Hem Mr. Kramer'a hem de Mrs. Allen'a haksızlık yapmamak için hiç biri bu makaledeki bütün görüşleri desteklemiş gibi sunulmamalıdır.)

Sanat için ayrılan kaynakların çoğunun, alıcı olarak belirlenenler yerine idare eden bürokrasi tarafından tüketilmesi şaşırtıcı değildir. Etkinsizlik her zaman federal programların belası olmuştur ve gazete yazarları buna işaret etmeye bayılır. Ancak, bu etkinsizliği teşhir etmek problemi çözmeye yetmemektedir, çünkü bu şartlar altında idari operasyonlar daima gereklidir.

Sanatı Tanımlama Problemi

4. Devlet programları kimin sanatçı olduğunu tanımlamak zorundadır.

Kim gerçekten bir sanatçıdır? Muhtemeldir ki sanatsal ifadeler belirlemeye başladığından beridir bu tartışılmıştır. Modern dünyada bu soyut sanat ve kimsenin anlamadığı nesir ve şiir hakkında çok ihtilafa yol açmıştır. Fakat, devlet sistemleri altında, yargılar yapılmak zorundadır.

Bu yargıları yaparken çabucak farkına varırız ki, kimin sanatçı olduğunu ve kimin yeteneklerinin veya potansiyelinin yardımı hak ettiğini belirlemek kolay bir görev değildir. Sanat hizmetleri piyasasının bir kimseyi ödüllendirirken daha kabiliyetli görünen birini ihmal etmesinin genellikle zalimce olduğu düşünülür. Fakat, piyasanın bu zalim kararı, kamu görevlilerinin yardım edilecekleri seçmede uygulamak zorunda oldukları keyfilikle karşılaştırıldığında çok hafif (yumuşak) kalır.

Kim yardım almalıdır? Gerçek şu ki, her toplumda sanatsal ifade kapasitesine sahip insanlar vardır. Bu sanatların yazarı, yetenekli bir aktör olan bir pastacı, bir serbest heykeltıraş olan bir kaportacı, eşsiz bir bariton sese sahip bir satıcı ve ressam olan bir mühendis tanımaktadır. Aşıkârdır ki, bunlar, toplum tarafından dışlanmış veya aşağı itilmiş hissetmeden sanat alanı dışında iş bulmuşlardır. Kabiliyetli olmalarına rağmen nadir değildirlere ve her topluda benzer kabiliyetlere ve ilgilere sahip insanlar olacaktır.

Çok Sayıda İfade Biçimi İmkânı

Bu kabiliyetli insanlar kendilerini nasıl ifade ederler? Onların çoğu amatör veya yarı-profesyonel faaliyetlerde alanlar bulurlar. Onlar aynı zamanda başka alanlarda hayatlarını kazanmaya muktedir kişilerdir. Mesela heykeltıraş, kaporta tamircisi olarak, ona metal formlar yaratmada avantaj veren kaynak yapma becerilerini kazanmıştır. Bir grup amatör ressam ise resimlerini sanat sergilerinde veya müşterileriyle özel düzenlemeler yoluyla satarlar. Şarkıcılar, dansçılar ve aktörler çoğu toplumlarda mevcut görünen sahne grupları yoluyla kendilerini ifade etme imkânı bulurlar. Geçmişte olduğu gibi şimdi de bir amatör sanatçı kazandığı tecrübenin bir sonucu olarak profesyonel hayata geçer.

Mahalli sanat programlarının mütevazı çabalarını hor veya küçük görmemeliyiz. Yetenekli bireyler bir yerden başlamak zorundadır. Belki bir topluluk tiyatrosunda veya mahalli yazma kulübünde. Bu, kabiliyeti keşfetmek ve geliştirmek için uygun bir yer-

dir. Ligdeki bir takımın Amerikan futbolu oyuncusunun ilk oyunlarını kum sahalar-
da oynaması veya bir müstakbel Milli Açık Golf Turnuvası şampiyonunun oynamayı
bir mahalli ortamda öğrenmesi tecrübesinden farklı değildir. İnsanlar tercih yapma-
da ve kendi adlarına faaliyette bulunmada özgür oldukları zaman kabiliyet kendi
ifade kanallarını açacaktır.

Suç Tuzağından Kaçınma

Aynı zamanda yetenekli sanatçıların zahirde kendini düşünmeyişiği -güzelliği ve-
ya kendini ifadeyi ticari pazar yerinin avamı (vulgar) menfaatlerinin yukarısına yer-
leştiren kişi- hakkında suçlu hissetmeye itilebiliriz. Sanatçılar sanatları için her şeyi
feda etmeyi istiyorlarsa sıradan insanlar en azından onları desteklemeye istekli olma-
lı değil midir?

Bu tamda güzel sanatlarla uğraşanların ve onların müdafilerinin diğer insanla-
rın inanmasını istediği şeydir. Güzel sanatların özel mahiyetleri hakkındaki tezle-
ri savunurken hepsi çok insancıldır. Her üretici ve tüketici grubun kendi yararını
aradığını tekrarlamaya değer. Güzel sanatların ürünlerinin tüketicileri maliyetleri-
nin bir kısmını değerleri üzerine kaydırmaya çalışırken, güzel sanatlarla uğraşanlar
da ürünleri için daha geniş bir pazar yaratarak faydalarını arttırmak isterler. Sanata
kamu yardımı her bir grubun taleplerine cevap verir ve aynı zamanda toplumun en
iyi şekilde çıkarına görünme avantajını da elinde taşır.

Piyasa Güzel Sanatları İhmal Eder mi?

Gerçek şudur: Kabiliyetli kimseler için daima çeşitli ödeme şekillerinde pazar-
lar vardır. Daha ciddi bir problem şudur: Güzel sanatlarla uğraşanlar ve onların
destekçileri piyasayı ihmal eder veya hizmetlerini öylesine maliyet etkinsizlikleriyle
arz eder ki yeterli derecede gönüllü destek çekmek imkânsız olur.

Meselâ, uzun zamandan beri bilinmektedir ki, müzisyen sendikalarının mili-
tan baskısı ABD’de senfoni orkestralarının maliyetlerini yukarıya çekmiştir. Bunun
sonucu giriş fiyatlarının artık senfoni konserlerinin maliyetini karşılamaması ve özel
hamilerin destekte daha fazla artışta ısrar etmesidir. Bu “piyasa başarısızlığı” için
sorumluluk almak bir yana, müzisyenler ve onların savunucuları maliyet aralığını
kapatmak için arttırılmış kamu desteğini talep etmektedir. Mesela, 1987 güzünde,
Detroit senfoni orkestrası amansız bir işgücü fiyatı ihtilafına düştü ve bu bütün
performansların iptal edilmesiyle sonuçlandı. Müzisyenler ücret artışı peşinde koş-
tu fakat idare orkestranın yaşamasının, müzisyenlerin maaşının -ki 101 müzisyenden
91’inin maaşı minimum 47.320 dolardan yüksekti- % 11 azaltılmasını gerektirdiğin-
de ısrar etti.²

Bazılarının bu maaşı yetenekli bir müzisyen için düşük bularak küçümseme-
sine rağmen, onların durumu hem mavi-yakalı hem profesyonel diğer çalışanların

² The Detroit Free Press, 4 Ekim 1987.

durumundan gerçekten farklı değildir. İyi eğitilmiş ve kabiliyetli olsak bile, hizmetlerimizin değeri, nihai olarak, insanların onlara ödediği değer tarafından belirlenecektir. Maaşlarımızı piyasanın bizlere vereceğinden daha yüksek seviyede tutmada ısrar edersek işsiz kalırız. Ve, gerçekten, “piyasa”ımızın ağırlıklı kısmı bilet alıcılara ilaveten hamilere ve bağışlara dayandığı zaman sağlam olmayan bir zemindeyiz demektir.

Broadway’de Kuştüyü Yastıklara Dayanmak

Sendikaların maliyet baskıları birçok tiyatro ürünleri için de temel problem olmuştur. Bunun Carol Lourson tarafından *New York Times*’da verilen (19 Şubat 1982) temel tipik bir örneği, “The Best Little Whorehouse in Texas” adlı Broadway oyununda, oyun için yalnızca 9 kişinin gerekli olmasına rağmen, 25 müzisyenin istihdam edilmesi şartıydı. Ki bu 16 müzisyenin “yürüyücüler” (walkers) -para ödenen fakat oynamayan kimseler- olarak istihdam edilmesi demektir.

Müzisyenler yükselen üretim maliyetleri probleminin yalnızca bir parçasıdır. Eleştirmen Manuela Hoelterkoff *The Wall Street Journal*’da (18 Ağustos 1987) New York Şehir Orkestrası’nın maliyetlerini günlük 112.452 dolara yükselten kalemleri inceledi. Bunu, kapasitenin yüzde 93.6’sı ile çalışsa bile elde edilebilecek 63.503 dolara karşılaştırdı. Operada normal çalışan bir eleman için sahne görevlisinin hizmetinin bedeli yıllık 80.000 dolardı ve bu maliyet bir bölüm başkanlığı olması durumunda 150.000’e kadar çıkmaktaydı. Kostümlerin maliyeti ve destekler dahil diğer kalemler de çalışanların maaşları da aynı şekilde kontrol dışı göründü -fakat muhtemelen bunun New York’ta sanatsal üretimi karakterize ettiği düşüncesiyle haklılaştırıldı. İşleyiş maliyetinin yarıdan azını karşılayabilen gelirle, opera grupları için sübvansiyon talep edilmesi merak edilecek bir şey olmaktan çıkmaktadır.

Geri Dönüş Gayri Muhtemel

Halen yürütülmekte olan sanatsal sübvansiyon programlarından bir erken vazgeçme olması şüphelidir. Mesela, NEA, daimi desteği için nasıl lobi yapmak gerektiğini bilenlerle ittifaklarla iyice takviye edilmektedir. Sübvansiyon talep eden ve alan diğer gruplarda programlarını nasıl haklılaştıracaklarını bilmektedir.

Ancak, akılda tutmalıyız ki, özgürlükçü şartlar büyük bir ihtimalle sanatta ve sanatsal ifadelerde en büyük ilerlemeleri getirecektir. Keza, sanatçılar muhtemelen serbest-piyasa şartlarının aktif olduğu bir toplumda daha fazla çalışacak ve daha çok üreteceklerdir. Bazı sanatçıların pazar yerinin taleplerinden ve gereklerinden alınmalarına rağmen, sanatta ilerlemenin gerçek imkanları bütünüyle özgün bir piyasa tarafından sağlanır.

En iyi örneklerden biri ABD’de kabiliyetli kimseler için yüksek istihdam oldu. “açlıktan kırılan mist”e acındı, fakat gerçek şudur ki ABD çeşitli sanat mesleklerinde olanlara çok daha iyi maaş ödenen işler sunmaktadır.

The Wall Street Journal'da (10 kasım 1987) yazan iktisatçı Randall F. Filer sanat kategorilerindeki insanların bütün ABD işçilerinin ortalamasından yalnızca 750 dolar daha az kazandığını kaydetmiştir. Bunun ötesinde sanatçıların istihdamı 1970 ve 1980 arasında ciddi biçimde arttı ve çoğu sanatçı mesleklerinde kalmaya muktedir oldu.

Bu istihdamın büyük bir kısmının bir yazarın bir ilan kopyası üretmesini veya bir ressamın (desinatörün) kabiliyetinin kataloglara uygulanmasını haysiyet kırıcı bulan kişiler tarafından küçümsenen işlerde olduğu doğrudur. Ancak, gerçekte, hizmetleri için bu kârlı alanları bulan insanlar çok talihlidir—ve daha fakir ülkelerin genellikle sunacak bir şeylerinin olmadığı gerçeği üzerinde düşünmelidir. Daha önceki zamanların ustaları bile gerçekten -büyük resimlerin konularının genellikle asillerin sanatçıya veren üyeleri olduğuna dikkat eden herkesin söyleyebileceği gibiticari sanatçılardı.

Bir diğer önemli nokta piyasa tarafından yönlendirilen bir ekonominin teknolojik gelişmelerinin sanatçıya da fayda sağlayacağıdır. Birçok gelişme sayesinde sanatçılar şimdi 100 sene önce varolmayan malzemelere sahiptir. Mesela, fotoğrafçılık hareketli resimlere geçen ve şimdi video üretimine ifadeler ekleyen yeni bir sanat biçimi olmuştur -bunların hepsi sanatçılara yeni serbestlikler ve fırsatlar vermiştir. Teknoloji aynı zamanda ressamlar ve heykeltıraşlar için yeni materyaller, müzisyenler için Moog sentesizer gibi yeni aletler ve sanat eseri üretmenin ve muhafaza etmenin yeni yollarını sağlamıştır. Teknoloji sayesinde gelecek nesiller büyük şarkıcılarımızı dinlemeye önde gelen aktörlerimizi sahnede izlemeye muktedir olacaktır.

Serbest piyasa aynı zamanda sanatçılara kendilerini tümüyle ifade etmeye çalışırken yeni emellerini takip etme fırsatı verir. Sanat alanlarını karakterize eden çeşitlilik de bir güçtür. Sanatçı, yaşamak ve tanımak için genellikle, az sayıda müttefik ve destekçi arama fırsatına ihtiyaç duyar. Bir ressam için bu, yalnızca, onun resimlerini almak isteyen bir grup mahalli hayran demek olabilir. Bu, bir yazar için, onun malzemesini yayımlayacak birkaç küçük dergi veya belki bir kitap basmak için gerekli parayı riske atacak kıt bütçeli bir yayımcı demek olabilir. Bir mimar gibi yaratıcı bir kimse için tüm gerekli olan sıradışı bir fikir arayan bir müşteridir. Bu sonuncunun, Frank Lloyd Wright'ın Büyük Buhran'ın ortasında meşhur ev "Fallingwater"ı dizayn etmesinden daha güzel bir örneği yoktur. Hiç şüphe yok ki çoğu müteahhit ve kesinlikle her devlet kuruluşu onun bir şelale üzerindeki çıkma ev fikrini küçümseyecekti -fakat Wright'ın fikrini harika bir sanat başarısına dönüştürmek için yalnızca müşterisi Edgar J. Kaufman'ın mali desteğine ve onayına ihtiyacı vardı.

Gerekli Barışçıl Araçlar

Sanatçının arayışı daima tercih özgürlüğüne gelir dayanır -ve Ludwig von Mises bunun sosyalist bir toplumda mümkün olmayacağını ileri sürer. Mises sanatçıların kapitalizmde bir çok alternatifinin olduğunda ısrar etti -eserlerini satmaya çalışabilirler, zengin müşteriler ve hâmileler arayabilirler veya kendilerini başka bi-

³ Ludwig von Mises, *Socializm* (New Haven: Yale University Press, 1951),s.190.

çimlerde destekleyebilirler ve sanat meslekleri ittifakları kurabilirler. Sanatçılar bu yolda bazı zorluklarda karşılaşabilirler fakat bundan kaçınılamaz. Mises düşündü ki, sanatçı için, “eğer kaderini yaşayacaksa, yürüyeceği yolu engelsiz hâle getirmek imkansızdır. Toplum ilerlemeye yardım etmek için hiçbir şey yapamaz. Toplumu eğer bireyi kırılmaz zincirlerle bir istikamete sürüklemese, onu aşılmaz duvarlarının içine hapsedtiği hapishanenin etrafını çevirmese, ondan beklenebilecek her şeyi yapmış olacaktır. Deha çok geçmeden kendi özgürlüğüne bir yol bulacaktır.”³

Keza, sanatın veya diğer sanatçıların geleceği için endişelenmeye gerek yoktur. Çeşitli sanat biçimlerinde kendini ifade etme insani güduları çok derindedir ve uzun bir tarihe sahiptir. Biliyoruz ki sanat binlerce yıl öncesinin ilkel toplayıcı ve avcı toplumlarında da geliyordu. Nereye dönersek dönelim, kendilerini yazarlar, oyuncular, ressamlar ve heykeltıraşlar olarak ifade eden insanlar bulacağız. Teknoloji de ilerledikçe ve genel olarak iş hayatı kolaylaştıkça her sahada ciddi sanatçı için daha fazla vakit olacaktır. Aynen 20. yüzyılın sanatçılara bütün tarihteki en geniş istihdam imkânını vermesi gibi, daha çok fırsatlar olacaktır. Daha zengin oldukça, muhtemelen bütün sanat biçimlerini daha fazla takdir edecek ve her şeyde daha fazla sanatsal ifade talep edeceğiz.

Sanatı kim desteklemeli? Sanat gönüllü, barışçıl araçlar kullanan insanlar tarafından desteklenmelidir. Eğlence aradığımız zaman, iyi tasarlanmış ürünler olarak, bir oyuncu seyrederek, bir kitap seçerek hepimiz sanata destek olmalıyız. Bu bizim insani varlığımızın bir parçasıdır ve en iyi sanatsal ürünler dâhâ ortaya çıkmayı beklemektedir. En iyi ve en güzel eserler kendi kabiliyetlerini istedikleri gibi geliştirme özgürlüğüne sahip olan sanatçılarda üretilecektir.

Çeviren: Atilla Yayla

Devletçi Zihniyet ve Piyasa Ekonomisi

Atilla Yayla

Türkiye’de devletçi zihniyet sanıldığından çok daha köklü, yaygın ve derin. Bu ülkenin kültürel toprakları devletçi zihniyetin yeşermesine ve gelişmesine çok müsait bir zemin teşkil ediyor. İnsanlar sağdan veya soldan, dindarlıktan veya ateistlikten, köylülükten veya şehirlilikten, geleneksellikten veya modernlikten, nereden ama nereden kalkarlarsa kalksınlar, sanki bir kadermiş gibi, sonunda devletçi zihniyetin bir türünde kendilerini buluyorlar. Devletçi zihniyeti ciddi anlamda ve sadece felsefi bakımdan değil ama küçük büyük günlük sonuçları bakımından da reddeden sorgulayan zihinler pek az. Atilla Yayla Devletçi Zihniyet ve Piyasa Ekonomisi’nde İslamcı sosyal demokrat, sosyalist devletçilerin argümanlarından bazılarını ele alıyor. Neden yanlış olduklarını ve hangi zararlı sonuçlara yol verebileceklerini tartışıyor. Piyasa ekonomisiyle aynı anlamda kullandığı kapitalizmi ahlâkî, mantıkî ve faydacı gerekçelerle savunuyor. Aydınların kollektizim saplantısının kaynaklarını ayırtırmaya ve sonuçlarını sergilemeye gayret ediyor. İstisnâ bir yazar ve istisnâ bir kitap.

LIBERTE

Liberal Düşünce